

Szép Ernő

NATÁLIA (IV)

Közzéteszi Vida Lajos

Ősz felé voltunk már; egy nap szembejön velem egy fiú; idősebb nálam valamivel, megáll, rám kiáltja a nevemet, ugye hogy én vagyok az?

Most már én is ráismertem: B. Józsi, együtt jártunk Túron, ő hetedikbe, mikor én ötödikbe. De ő négy esztendővel volt nálam idősebb, mert kétszer is ismételt már. Valami szegény özvegyasszony volt az anyja, mindenáron iskoláztatta a fiát, nem tudom, mi célja volt vele. B. Józsi is rögtön pertu pajtásom lett, hetedikesek meg nyolcadikosok is mint egyenrangúval barátkoztak velem, mert költő voltam. B. Józsi megtermett fiú volt, piszkosodott már a bőr az orra alatt (abból lesz a bajusz), szép parasztleány lett volna belőle, ha magyar nadrágot meg csizmát húz. Csak egy híja volt a szépségének, az a nagyon kurta kis orra. De a pizseségét jóvátette valami: gyönyörű szép énekhangja; az iskolai énekkarból úgy zendült fel külön az ő bariton hangja, mint a trombita.

Elmesélt valamit nekem még Mezőtúron B. Józsi, megtisztelve bizalmával. Nagyon tetszett néki egy elvált asszony, aki unokahúga volt az ő édesanyjának. Az maga lakott a házában, se gyereke nem volt, se cselédje. Eljárt hozzá Józsi esténként; avval udvarolt, hogy danolt néki, az asszony nagyon élvezte az ő énekszavát. De mert Józsi mindig csókolózni akart, az asszony azt találta ki, hogy kiküldte az udvarba, onnét danoljon be; elhallgatta volna akármilyen késő éjszakáig. Mikor elbúcsúztak, az asszony egy marék cigarettát adott néki. De hát ő szebb jutalmat is remélt; szentül hitte, hogy egyszer csak odaadja magát néki az asszony. Hónapokon át danolt már Józsi az udvaron, még esőben is, mikor aztán egy nagyon fájdalmas fölfedezést tett. Elköszönvén az asszonytól, nem ment haza, szép meleg őszi este volt, néki fájt az asszonyért a szíve, sétálgatott a ház előtt, hogy közel legyen legalább hozzá. Nahát egyszer csak egy férfi jön ki a házból. Evvel ölelkezett az asszony, míg ő danolt az udvaron.

Nem állottam meg, elnevettem magam, mikor elvégezte Józsi a mesélést.

– Igazad van, cimborám – azt mondja –, ezen röhögni kell. És ő is nevetett egypár taktust, emlékke.

Hát azután megmondta, hogy sok szép versemet olvasta már a kávémérésben, ahová fröstökölni jár, ott szokott újságot olvasni. Kérdezte, mi vagyok, és mikor megmondtam néki, hogy semmi se vagyok, csak költő, férfiasan kezét nyújtott, és szinte dalolta, hogy:

– Büszke vagyok rád!

No aztán beszámolt felőle, hogy a hetedikben három tárgyból állott bukásra, nem volt értelme, hogy tovább küszködjön az iskolával; év közben kilépett (ő is!), és elment díjnoknak a járásbírószágra.

Ez divat volt, legalábbis vidéken: a rossz tanulók, akik szegény sorsúak voltak, ki-maradtak a középiskolából 16-17 éves korukban, díjnokok lettek. Ahhoz a világon semmit se kellett tudni, legfeljebb helyesírást. Kaptak havonként harminc forintot, azaz hatvan koronát. Hogy ebből hogy él meg valaki, az az ő dolga. Aki díjnok lett, örök-ké díjnok marad, a díjnokság kívül esik a hivatali ranglétrán. Akármilyen öreg ember

lesz egy díjnok, a fizetése 60 korona marad, nem lesz kevesebb. Amelyik díjnok megházasodik, annak olyan nőt kell elvenni, akinek vagy valami vagyonkája van, vagy néki is van keresete. A díjnokok vagy a városházán, vagy a bíróságon szolgálnak. Ismerem Mezőtúron egynéhány ilyen exdiák díjnokot, igen vidám sihederek voltak; igaz, hogy sok gondjuk még ebben a fiatal korban nem volt, az anyjuk házánál éltek, a gázsijukból még arra is tellett, hogy beüljenek a Dobogóba sörözni, s hogy kártyázzanak is, igaz, csak fillérekbe.

Hát a mi Józsink vagy két esztendeig díjnokoskodott. Mindenki dicsérte a hangját; jött egy színtársulat Túrra, annak a direktora (mert beajánlották neki) meghallgatta Józsit, el is akarta magával vinni, nagy hasznát veszi majd az operettekben. De gázsit egy fillért se akart adni, azt majd csak idővel. Tavaly azután annyira felbátorodott, Pestre jött virágvasárnapon, akkor hallgatják meg a Népszínházban a kórusba jelentkezőket. Ezt néki egy színész mondta még Túron. Virágvasárnapra különben feljöttek a vidéki direktorok, és a vidéki színészek is felözönlöttek Pestre, teli volt velök a New York. Ezen nap szerződtek a vidéki társulatokhoz. Úgy hitták ezt a New York-i csődületet: színészvásár. Nohát próbát énekelt Józsi, fölverték kardalosnak. A karmester megjegyezte, elég szívtelenül, hogy nagy kár, hogy ilyen pisze, ha rendesebb orra volna, bonvivant is lehetne belőle, fényes gázsival. Szóval az új szezonra már feljött a Népszínházhoz, augusztus derekán, most esztendeje.

Nem emlékszem már, mennyi gázsit kapott Józsi. Az száz korona volt legfeljebb.

Mielőtt elváltunk, kijelentette Józsi, hogy nagyon szeretne máskor is látni mint túri cimboráját, és azt ajánlotta, hogy menjek el egyszer abba a kocsmába vacsorázni, ahol ő vacsorázik a kóristakollégákkal. Az a kocsmá a Sárhán kocsmá, az Akácfa utcában, majdnem a sarkon, a Népszínháztól egy ugrás. (A mai Nemzeti volt a Népszínház.) A kollegái szívesen fognak látni, efelől biztos lehetek. És ne féljek semmit, nagyon olcsó az a kocsmá, egy koronán alul megvacsorázhatom.

Kár, hogy már nem sokáig élek, elfelejtem, ha meghaltam, a Sárhán kóristáit is, olyan kedves multságom pedig rájok emlékezni.

Egy pár nap múlva a Józsival való találkozás után elmentem a Sárhánba vacsorázni; tíz óra után mentem, ahogy Józsi diktálta, mikor vége már az előadásnak. Még nem is volt ott mind a kórista, némelyik lassabban vetkezik-öltözik, és lassabban mossa le a festéket a képéről. Lehettek tizenketten, mikor bementem; úgyis ráismertem volna annál a fal melletti hosszú asztalnál ülő társaságra, mert nem láttam bajuszt az orrok alatt, de Józsi, aki jelen volt már, rögtön rám kiabált:

– Ide, ide, édes cimborám!

Bemutatkoztam a kóristáknak, azok is megmondták a nevöket. Csak vezetéknevet mondtak, mint az urak. Józsi mellé ültem, másik felől idősebb kórista volt a szomszédom, lehetett harmincöt éves. Mind zabáltak a kóristák, majdnem mind előtt gulyás volt, egy tányéron töltött káposztát láttam. Teli volt a Sárhán, teli volt mind a két szobája, elég nagy lárma volt, annak a fele nevetés; úgy néztem, munkás meg kis boltos meg kis hivatalnokféle itt a vendég. Egyik asztalnál nők is ültek, másiknál csak férfiak. A mi asztalunknál aránylag csend volt, hiszen még ettek. Jött azután egy pincér hozzám, étlappal, de Józsi már felvilágosított, azt egyem, amit ő eszik: pacalt, ni, milyen gyönyörű, s felséges jó íze van, majd meglátom. Harminc fillér volt a pacal, ez a legolcsóbb húsétel, nem csak a Sárhánban, az egész világon. Csupa vastag karéj kenyér feküdt a kenyereskosárban, milyen jólesett ezt is látni. Ha csak egy karajat eszem meg a pacal mellé, pompásan jóllaktam, nem kívánok se tészta, se sajtot. Szerencse né-

künk szegényeknek a kenyér, az az én fele eledelem; nemcsak hogy jóllakat, de élvezet is ez a jó magyar kenyér; életemben ilyen jó kenyeret másutt nem kóstoltam, bejártam pedig Európát Londontól Moszkváig. Mikor az úri világba becsúsztam, csudálkoztam az elején, az úri háznál milyen vékony szeletecske kenyeret talál az ember a tányérja mellett. Mennél előbbkelő háznál voltam vendég, annál kisebb kenyeret kaptam; mulattam ezen magamban; a királynak, szegénynek, mondok, annak biztos már egy falat kenyér se jut.

Fél tizenegyre már végig el volt lepve a kóristák asztala. Lehetek harmincan. Van még több is, azt mondja Józsi, de nem mind a kórista jár a Sárhánba, van, aki mint házasember otthon vacsorázik. Bár ez nem éppen szabály, mert akik itt ülnek, ezek is majdnem mind házások, feleségük a női kórusban van a Népszínháznál. Hogy itt a Sárhánban egyetlenegy nő nincs a kóristák asztalánál, annak az az oka, hogy a feleségek ki vannak a Sárhánból zárva. Ha egy kórista el merné az asszonyt egy este hozni, nemhogy nem engednék leülni az asszonyt, de a férjet is mindörökre száműznék. Az asszonynak otthon kell vacsorázni, azt eszi, ami délről maradt. Voltak a kóristák közt huszonöt éves fiatalok és ötvenéves öregek. A legtöbben iparoslegényekből lettek kóristák, de egy rész színész volt, vidéki társulatoknál, sehogy se boldogultak, mert töktehetségtelenek voltak, így aztán kóristának ment, amelyiknek egy kis hangja volt, mikor már a kenyértelenség fenyegette. Amelyik tehetségtelenbe semmi énekhang nem szorult, abból sűgő lett vagy ügyelő, vagy otthagya a színpályát, ment valami kis hivatalt keresni; aki nem volt oly szerencsés, hogy a városhoz vagy megyéhez bejusson, az örült, ha kikiáltó lehet a pesti Ligetben, vagy ha valami vendéglőben fölveszik csaposnak. Persze nem minden tehetségtelennek kellett a színészettel szakítani, voltak (meg vannak) vidéken is, Pesten is meg az egész világon, akik nem tudni, miért lettek színészek, mert semmit, de semmit nem tudnak, de megcsaladosodtak, és a direktor sajnálja kilötni őket, vagy úgy be tudták magukat annál a direktornál hízelegni, vagy olyan jópofák, szeretik őket, azt a falat kenyeret nem veszik ki a szájukból. Hányszor csudáltam el életemben, aki egyetlen mondatot sem képes a színpadon elmondani úgy, ahogy kell. Mint szerző, a magam próbáin elővettem néha ilyen szerencsétlent, elvonultam vele, próbáltam emberi módon, emberi hangon megkapni tőle valami beszélőnivalóját: ne adj isten! Elkínlódttam egy óra hosszat, hiába. Fenomen az ilyen tökéletes tehetségtelen, fenomennek látom, csakúgy, mint a zsenit. Mintha azért mennének ezek a színpadra, hogy örölk tudjuk megítélni, ki a művész, mert ők nem azok, és az ő földszíntje fölé képzeljük a tehetségek magasságait. Megtaláloed ezt a tehetségtelen típust az irodalomban is meg a festők világában is. Akinek az íróság nem akart sikerülni, használható lehet az újságnál mint a napi hírek írója; a piktorok közt pedig éppen a legtehetségtelenebb az, aki a legmélyebben meg van az ő tehetsége felől győződve; úgy tapasztaltam, hogy a rossz festők a legboldogabb emberek a Földön.

Amíg vacsoráztak a kóristák, csend volt, mondom, legfeljebb csak a lezajlott színházi estéről mesélt valamelyik valami tréfát, amit a színpadon csinált egy színész a másikkal, vagy egy kóristával a másik kórista. Ma este például, nem tudom már, melyik operetről volt szó, abban az operetben a követeknek meg kellett a trón előtt hajolni; az egyik követ abban a percben, mikor ott állanak meghajolva, gombostűt szúrt az előtte álló követ fenekébe. Isten őrizz a szúrásra csak meg is moccanni a sértettnek, ilyen dolog a színpadon lehetetlen. Csak a jelenet után, ha kimennek a kulisszák mögé, ott jön a gombostűért való leszámolás, ami csak vidám püfölözés; komolyan haragudni nem szabad a színházban. Erre a mesélésre emlékszem, de nem emlékszem a sok más

apró tréfás mindenféle, amin a kóristák emitt-amott nevetgettek. Mikor mind megvacsoráztak már, valamelyik mélyebb hangú kórista énekelni kezdett. Nem valami divatos kuplét, se nem nótát, amelyik akkor járta, nem: valamelyik kórusra gyűjtött rá egy régi operettből. Rögtön vele énekelt az egész társaság, olyan teljes hanggal és olyan teljes odaadással, mintha a színpadon volnának. Rögtön megmondom: a kóristák ezt minden este csinálták, ezért hús százalékkal olcsóbban kaptak mindent a Sárhánban az étlapon írott árnál. Mert az ének vonzerő volt; a régibb törzsvendégek ennek az ígéretével új vendégeket csaltak oda, s ezek is ott ragadtak vendégeknek, oly jólesett esténkint a szép és mulatságos kórusokat hallgatni. Elültek sokan egész fél kettőig, ameddig a kóristák ott voltak, és hozatták az újabb meg újabb söröket meg fél liter borokat. Szóval „kifizette magát” az a húszszázalékos engedmény. A kóristák maguk is élvezték persze a régi meg még régibb kórusokat, ezek az ő fiatalságukat jelentették, mikor Nagykőrösön meg Eperjesen meg Zalaegerszegen működtek azóta rég feloszlott társulatoknál. Ki nem mondhatom, mekkora gyönyörűségem tellett azokban a kórusokban; a Nap és Holdból, a Bányamesterből, az Angot asszony lányából, a Gerolsteini nagyhercegnőből, a Szultánból, az Orfeuszról, a Corneville-i harangokból meg a Gésákból meg már nem emlékszem, micsoda más című operettekkel valók voltak azok. Némelyik kórus elhangzása után egy-két kóristának könny pottyant a szeméből. Pihentek egy kórus után, pityáztak, mondjuk fertályóra múlva megint rákezdtek.

A Sárhán vendégei megtapsolták néha a kóristákat. És a fiatalabb törzsvendégek, akik már jó párszor hallották őket, velük énekeltek bizonyos kórusokat. Legnépszerűbb volt a Corneville-i harangok kórusának az a része, amelyik úgy kezdődik:

*Tekints ide, tekints oda,
Egy sincs köztünk ostoba...*

Én nem maradtam a Sárhánban fél kettőig, féltem a szobatársaimtól. Legkésőbb éjfélre hazamentem mindig. Mert persze járnai kezdtem a kóristák közé, mondjuk kétszer hetenkint velük vacsoráztam.

Első este, mikor fizetni akartam, ezt kérdi tőlem Sárhánné, terjedelmes asszonyság, néki kellett fizetni:

– Maga is a színháznál van már? Ilyen suttyó gyerek!

Józsi felelt:

– Édes anyuskám, ez a kis cimborám színinövendék, színművész lesz. Néki is tessék a percentet leszámítani.

A kegyes család folytán én is megkaptam a húszszázalékos engedményt.

Némelyik kóristának emlékszem a nevére. Emlékszem Butykóra, Szekulicsra, Miháلكára, Hanákra, Bodorikra, Hovanyecre, Gyenizse Balázsra; ő az egyetlen, akinek még tudom a keresztnévét is, még arra is emlékszem, hogy kötélverősegéd volt, mielőtt elment kóristának. Vaskos termet, feje olyan kerek, mint a görögdinnye, csak nem zöld, hanem piros, mintha Pesten is úgy sütné mindig a nap az orcáit, ahogy süttötte valahol vidéken, mikor az udvaron azt a kifeszített nyers kötelet, végigsétálgatván mellette, sodorta, nyomkodta a két tenyerével. Volt a harminc kórista közt Szabó is, Kovács is meg Kiss meg Nagy is. Emlékszem még egynek a nevére; dehogy felejtettem el: ez volt Nánási; lehet, ipszilonnal írta, nekem i-vel mutatkozott be. Nánásinál csúnyább ábrázatot nem látott az ember Pesten, ő maga szerint egész Magyarországon ő a legcsúnyább. Az orra, az egy kicsi fonnyadt vöröshagyma volt; engedjék el az egész

fizimiskájának a leírását, mert az lehetetlen. Ő volt a legkedélyesebb a kóristák közt, Nánási; talán a bölcs végzet intézte, hogy néki mindig jókedve legyen, különben a csúnyasága folytán kétségbe kéne esnie. Mikor magáról kellett beszélni néki, csak úgy emlegette magát: a szép Nánási. Mindig harmadik személyben említette magát, sose mondta, hogy: én. Kijelentette egyszer, hogy ő már rengeteg nőnek elcsavarta a fejét: ugyanis amelyik nőre ránéz a járdán, az a nő elfordítja az arcát utálatában. Volt egy nevezetes specialitása a szép Nánásinak: a pajzán népmese, ahogy ő nevezte. Maga költötte népmesékkal szórakoztatta az asztalt, ha különös jókedvében volt. Az a pajzán mese az elképzelhető legrágárabb pajzanságok füzére volt. Ha a nagy botos juhászról szóló népmeséjét mondta el, meg kellett halni a kacagástól. Olyanok is könnyeztek röhög-tükben, akik már harmincszor hallották. Azt is a szép Nánásitól hallottam, hogy mért nem szereti ő a fácánt. Azért, mert mindig más eszi.

Lehetett a szép Nánási 48-50 esztendő. Feleséges ember volt. Józsi megmondta: az asszony is csúnyácska, összeillenek. Hogy mi volt a szép Nánási valaha, mielőtt kórista lett, azt nem tudom, elfelejtettem megkérdeni.

Valami remek kis dolog jut eszembe, azt hiszem, ezt Hanáktól hallottam; az is idősebb kórista volt már. Mesél egy este abból a múlt időből, mikor vidéken „pályázott” (még mint színész). Orosházán működött a társulat; irtó szegények voltak, öten béreltek egy szobát valami özvegyasszonynál. Ágy nem volt a szobában, ágynemű se persze, deszkapriccsen háltak, takaróztak, amivel tudtak.

– Olyan kemény volt az a priccs, kérlek, de olyan kemény volt, minden öt percben fel kellett kelni pihenni.

Még a fülemben van a Hanák hangja, így beszélt:

– Oon kemín vót az a priccs, kérlek, de oon kemín vót...

Ilyen adattal talán csak Shakespeare tudta jellemezni az emberi nyomorúságot.

És mintha ennek a Hanáknak köszönhetném azt a jó tanácsot is, amit adott egyszer, mikor már kicsit összeszoktak velem a kóristák:

– Pajtás, még gyerekember vagy, de nem árt lesz, ha mán ilyen jókor adok néked egy tanácsot. Ha majd egyszer megházasodol, csak olyan nőt vegyél el, akinek egy foga sincsen. Engemet olyan asszonnyal vert meg az isten, akinek megvót mind a harminckét foga, mindent megzabált előlem. Nagy szerencsém, pajtás, hogy eltaposta a villamos.

Meg kell jegyezni, az egész kóristakoszorúval tegeződtem már.

Egy kórista, nem tudom már, melyik, villa helyett mindig azt mondta: vella; idegesség tett ennek a hallása; hiába próbáltam azt a kóristát a vellából kigyógyítani. No aztán sok magyart hallottam életemben vellát mondani; hol vették ezt vajjon?

Másik kórista, ha jól emlékszem, Szekulics, piszkos fráter volt, nem a jellemét értem, csak a külsejét; cipője, ha egyszer sárba járt, hónapokon át őrizte a sarat, gallért jó, ha egyszer egy héten váltott; körmeire jobb volt rájok nem nézni; zakója teli zsírpecséttel; ezeket a pecséteket Szekulics anyajegyeknek nevezte.

Egy kóristának meg fényes lett az ócska öltönye, azt mondta az öltönyére: most éli fénykorát. Ezt a szegényes viccét őtőle hallottam először.

Egytől meg azt hallottam, mikor vacsora után elővette a cigarettatárcáját, és a mellette ülőt megkínálta:

– Gyűjts rá, nem látszol olyan szegénynek.

Eszembe jut most az a másik kórista, kit én kínáltam, és aki két cigarettát vett ki a doznimból egy helyett. Ezt később is tapasztaltam, szegény ördögök szokása volt.

Egy kórista meg azt mondta, mikor egy színésről beszéltek, hogy az milyen tanult ember:

– Én is nyolc évig jártam a gimnáziumba.

S megmagyarázta: péksegéd volt Kisújszálláson, ő hordta a peracet a gimnázium udvarára a tízórai tízpercben árulni.

És egy kórista, aki odatolta egy kollega elé a sótartót, mikor az a kollega megköszönte, azt mondta udvariasan:

– Részemről a bizsergés. (Ezt is hallottam azután sokszor a színésznép közt.)

El ne felejtsem: az a pirosposzsgás Gyenizse Balázs, mikor megismerkedtünk, ezen mód mutatkozott be:

– Gyenizse, kardalos és a Sose halunk meg! temetkezési egyesület tagja.

Az meg megint Hanák volt, igen, aki a nadrágzsebben pálinkáspoharat tartott, és mikor ő az ő két deci vinkójával végzett, oda-odatartotta mindig másik kórista elébe, aki előtt bor állott, a pohárkáját. Szót se szólt. Az a másik, az fölvette a borát, telitöltötte Hanáknak a pálinkáspoharat. Hanák azt a korty borocskát csöppenként itta. Megmagyarázták ezt ott nekem. Esztendőig pályázott Hanák Miskolcon, ott is csak kórista volt. Előadás után a színészek vacsorázni mentek abba a híres Böcögőbe. Velök ment mindig Hanák is; ő nem vacsorázott, arra néki nem tellett, csak azért ment velök, hogy emberek közt legyen; ilyen korán ő még nem tudott aludni, felesége volt (az is kóristáné), avval nem tudott volna mit diskurálni. Nahát, volt ott a Böcögőben egy nagy aggregénysztal. Mikor a színészek megjöttek, akkorra az urak megvacsoráztak, már csak boroztak. Kedvelték a színészeket, odahívták az asztalukhoz őket. És persze poharakat hozott nekik a pincér, az urak itatták őket gavallérosan. A színészek vidám színészhistóriákat meséltek az uraknak, evvel fizettek a vendéglátásért, meg avval, hogy danoltak (azok is) az operettjeikből, a cigány kísérte őket, rögtön megtanulja a cigány a legújabb dolgokat is. Inni adtak az urak a komédiásoknak, de enni nem, eszükbe se jutott, hogy ezek közt lehet valaki, aki még nem vacsorázott. Szóval Hanák ott ült éhesen; mit csináljon szegény, ivott, ivott, a borral verte el az éhségét. Tenger bort nyelt Miskolcon az alatt a három vagy négy esztendő alatt, így kapott rá a borra. Az a szerencséje, hogy ilyen szegény ember, hogy vigyáznia kell a garasra, különben iszákos volna, nem is élne már talán, megölte volna az ital, pláne, hogy ilyen nyápic alak, tessék csak ránézni. Elmesélte nekem Hanák a házasságát, az is szép dolog. Éppen ott Miskolcon esett meg rajta a házasság. Avval kezdődik, hogy Debrecenből Miskolcra szegődött; október elsején kezdte a társulat a szezon, szeptember huszonhatodikán kellett Miskolcra érkezni, egynéhány próbát tart a társulat. Kérem, Hanák késett egy napot, mert rossz vonatra talált ülni, csak az éjjeli vonattal tudott azután elutazni. Reggel nyolckor jött meg a vonatja; elment a kávéházba fröstökölni, onnét a színházba, már el is kezdték a próbát. A próba szünetében azután elkezd a kollegáknál érdeklődni, ki tudna néki valahol kvártélyt. Nem tudott senki. És a színész mind vagy másodmagával lakott egy szobácskában, vagy olyan pici lyukat vett ki, hogy oda még egy személy be nem fér. Jaj, mit csináljon, most a nyakába vegye Miskolcot? Megszólal ott egy kis nő:

– Kedvesem, énhozzám jöhet lakni, van a szobámban egy dívány, azon elalhat, míg rendesebb lakása lesz.

Hát odaköltözött a kofferjével Hanák a kis nőhöz, aki akkor segédszínésznő volt; még három nap múlva is nála lakott, mert hiába keresett szobát. Elsején kitétték a színlapot a színház falára, Ocskay brigadéros, a kis nő valami tót asszonyt fog alakítani,

látja Hanák, hogy a neve (mondjuk Kis Mariskának hítták) úgy van a színlapon: H. Kis Mariska. Kérdi azután a kis nőt:

- Mondjad csak, ki az a há?
- Maga.

Ilyen röviden hozzáadta magát Kis Mariska Hanákhoz, a Hanák megkérdezése nélkül.

(Azt mondani se kell ugyebár, hogy már első éjszaka viszonyt kezdett Hanák Kis Mariskával.)

Ott maradt Hanák Kis Mariskánál, a H. meg ott maradt a Kis Mariska neve előtt. Idővel elmentek az anyakönyvi hivatalba.

Nem tudom, melyik másik kórista fölemelte egy este a lábát, mutatja a szomszédnak a cipőjét: nézzed, milyen patent foltot tett a cipőmre a suszter, alig látszik, ugye? Megmocorgott a szívem, mikor ezt hallottam, apám jutott eszembe: apámnak is egyszer, mikor a cipőjére foltot tettek, olyan nagyon tetszett az a folt, napokon átál gyönyörködött benne, nem győzte dicsérni, hogy milyen szép az a folt a cipőjén.

Magam nem bírtam rászánni magam, hogy foltos cipőbe járjak, inkább megkoplaltam, de ha már nagyon kellett, elmentem ócska cipőt venni a Teleki térre.

Az is eszembe juttatta a Sárhánban a szülei házat, hogy a kóristák mindig kimártogatták a tányért, ha megették a vacsorát. Mert minálunk is, mint minden szegény háznál, törvény volt, hogy a tányért kimártjuk. Mikor abban az Aradi utcai házban ebédelgettem, ott is láttam, némelyek kimártogatták a tányérjukat, de oly fényesre, hogy azt a tányért odakinn nem kellett felmosni. Az is eszembe jut, hogy otthon kiszívtuk a kukoricacsövet, minekután lerágtuk már a szemeket, és hogy a görögdinnye héját kikapartuk, ameddig csak piros volt.

Mikor elmentem a Sárhánból, éjfél előtt, és köszöntem a társaságnak, egy kórista mindig avval köszönt vissza: lö pá! másik pedig azt kiabálta rám mindig, lelkesen: a hajmeresztő viszontlátásra! (Találkoztam azután a színésznép közt mindenütt ezekkel a köszönésekkel.)

Egy este, hazamenet, világosságot láttam a Natália szobájában. Ez azt jelentette, hogy hálóvendége van. Külömben ő ilyenkor már régen aludt. A hálóvendég tíz koronát fizet.

Tanultam ott a kóristák közt valami nagyon szépet. Ezek mind olyan szegények voltak, éppen csak élhettek. És soha ezek nem panaszkodtak. Nem irigyelték a primadonnát, a bonvivant-t, se egy-egy jó fizetésű színészt nem irigyeltek, egyetlen szavukból nem lehetett erre következtetni. Vidámak voltak, soha vígabb kompániában nem voltam, mint ezek közt a szegény népszínházi kóristák közt. Mi gondjuk volt ezeknek? Semmi. Kapnak annyi gázsit, amennyi az ő véghetetlen szerénységükben elég nekik; ha megöregszenek, és nem énekelhetnek már, éléldéglnek majd a nyugdíjacskából. Azt szeretném mondani, hogy ezek a kóristák boldog emberek voltak. Mi kell hát a boldogsághoz? Szegénység és szerénység. Ezek megszokták a sorsukat, nem vágytak már többre, mint amit kapnak, és nem marták őket kielégíthetetlen ambíciók. A színházban telik majdnem az egész életük; odamennek délelőtt tízkor, és legalább kettőig ott vannak, próba van mindennap; este meg héttől tízig vannak benn, azután jön a Sárhán. Ha dolgoznak a színházban, az azt teszi, hogy énekelnek; azonközben zenét hallanak, és az a zene gyönyörűséget csempész a lelkükbe. A színpad, a díszletek, a kosztümök, a darab, az mind valami mese, valami álom. Jóllehet nem művészek, inkább napszámosok, de a színházhoz tartozván, a kóristáknak is levegőjük, képzeletük,

életük a színház. A kórista is úgy van vele, mint a színész: nem tudja elgondolni, hogy valami más is lehetne az ember, hogy egyebet is lehet a világon csinálni, mint játszani a színházban. Ezt a csoda azonosságát az embernek a mesterségével ennél a kettőnél láttam csak a világon: a színésznél meg a piktornál. Az se bírja elképzelni, hogy más is lehet az ember, mint füstő.

Natália ott ül az ablakban a Lázár utcában. Mondtam, ugye, hogy nem mindennap mentem oda, legfőljebb háromszor egy héten. Nem akartam, hogy rám unjon. Nem lettem szerelmes belé, nem. De nagyon kívántam őt. Nem mondom, ha kissé lekoplalom, rá tudtam volna áldozni egyszer-egyszer azt a két koronát, amibe Natália került. Ezt meg tudtam volna cselekedni az ismeretségünk elején, de most már, hogy hónapokon át barátkoztunk, most már úgy éreztem, hogy lehetetlen őelőtte mint vendég jelentkezni. Megbántanám vele. Megszoktattam ahhoz, hogy én nem egy élvemet szolgáló eleven gépnek tekintem őt, hanem embertársamnak. Biztos elutasítana, s megharagudnék rám, ha csókot kérnék a két korona lefizetése árán, meg is szakítaná talán a velem való érintkezést, vagy ha nem, hát kinevetne, ahogy a koldust kinevetik, mert olyan szegény vagyok. Lám, nem kérdezte soha, mért nem megyek be egyszer hozzá. Világos, hogy azért, mert nincs rá pénzem. Nem akart a kérdésével zavarba hozni. Imitt-amott, ha már nagyon nehezemre esett az önmegtartóztatás, elmentem valamelyik egykoronás házba, ahonnet azután mélyen lehangolódva jöttem ki. Mikor ilyen fiatal az ember, még csak fiú, micsoda hitvány nőanyagra van az ember utalva. Mint Shakespeare mondja: jó fogakkal rossz húst enni. Ábrándoztam Natália felől. A teste felől. Meg-megpróbáltam persze hangolódni, hogy verset írok Natáliához, de hát az nem ment. Ahhoz szerelmesnek kellett volna belé lenni.

A járdán ha nő jött, Natáliához hasonlítottam. Nagyon ritkán találtam őnála szebbnek valakit. És már nagyon közel voltam ahhoz, amit a szerelmesek éreznek, hogy ti nekem csak ő szép, az az egy, a többire nem vagyok kíváncsi. S ha tetszett is egy-egy szép fiatal asszony, éppen csak utána fordultam egypár pillanatra (tovább nem volt mit nézni, mert a lábak nem látszottak), eszembe nem mert volna jutni, hogy ez is nő, hát-ha megtetszeném neki s megölelné? Ó, dehogya, mi tessék rajtam? Egyfelől gyereknek néz, másfelől meg rosszul táplált, rosszul öltözött fiú vagyok, álmodnom se szabad nőkről. Kató megcsókolt, ő tudta, hogy költő vagyok. De ezeknek itt az utcán fogalmuk sincs arról, hogy ki vagyok; és ha tudnák, se adnának rá semmit. Jó sokáig nem mertem asszonnyal szemben a hím ígényeivel fellépni. Talán esztendő múlva, mikor már nem a Lázár utcában laktam, hanem a Lovag utcában volt egy kis udvari hónapos szobám (ez már lehetett az ötödik; az előbbieket otthagytam a poloska miatt); a lakás gyermektelen fiatal páré volt, a férj címfestősegéd, este járt haza, görbe hátú vékony emberke; az asszony elég jóképű s szép mellű kis nő. Egy hete se laktam még ott, egy reggel, mikor az asszony bejött ágyalni (én már éppen menni készültem), szó nélkül magamhoz húztam, elkezdtem csókolni. Nem csapott pofon, még csak el se taszított, se nem kérte ki magának ezt a szemtelenséget, nem, kicsike ellenkezés után engedte magát csókolni, ölelni, simogatni, csak a száját nem akarta kinyitni, mert becsukta a száját, mikor odahajoltam. Hízelegve kértem, és kértem dühvel, hogy nyissa ki a száját, csókoljon vissza: nem, nem és nem. Csak jártatta a fejét, a szeme le volt csukva. Nem. Mikor azután elengedtem, avval magyarázta a viselkedését, hogy azt mondja, ő vallásos zsidó asszony, és néki az édesanyja azt tanította, hogy amelyik zsidó asszony megcsalja az urát, az megvakul. És ha ő is megcsókol, az már csalás. Nagyon nevettem, mondom néki:

– Hallja, ha ez igaz volna, száz meg ezer vak asszony járna az utcán. Hogy lehet ilyen buta babonában hinni?

Hiába papoltam néki, se aznap, se később nem vittem annyira se, hogy kinyissa a száját, visszacsókoljon. Megjártam evvel az asszonykával, evvel száz esztendő múlva kellett volna találkozni, mikor már (remélem) nem lesz zsidó vallás, legfőleg Palesztinában.

Azt mondtam egyszer Natáliának, szeretném, ha pénzem volna, kiszabadítanám őt ebből a helyzetből, kis varrodát rendezhetne be, hiszen tud varrni, ott megkeresné tisztességesen a kenyerét. Szenvedélyesen tiltakozott ez ellen az ábrándom ellen.

– Csak ne sajnáljon engem, én nagyon meg vagyok elégedve. Ki előtt szégyelljem magam, és mér szégyelljem magam? Annyi más nő csinálja, amit én csinálok, mi van abban? Se nem kódulunk, se nem lopunk, becsületes nők vagyunk, százszor becsületebbek, mint azok az úriasszonyok, akik az uruk háta mögött, meg sokszor az uruk tudtával is, pénzér adják oda a testöket; sok eljár, úgy, mint a rossz nők, a találkahe-lyekre, ott árulja magát, és azután kezét csókolgat magának mint úrinő. Ezeket kell szem-
beköpní, nem a bárcásokat. Nem kell engem megszabadítani, szabad vagyok én, és én-
nekem semmi bajom sincs. Én még a Kisrókusba se voltam, mert én soha még beteg-
séget nem kaptam, jó órába mondjam (kopogott az ablakdeszkán), tudom, ez csak a
szerencse, hálát adok érte az istennek. Most sétáljon el egy kicsit, ez a pasas énhozzám
akar bejönni.

Elsétáltam; jött ott egy negyvenévesforma férfi az Opera felől, csakugyan Natália
ablaka előtt állott meg, fél perc múlva bement a kapun. Ez a férfi kancsal volt, az ilyen-
ről nem tudni, hová néz; hogy találhatta ki Natália, hogy őreá néz? Ilyen praxisa volt
kérem néki. Valami húsz perc múlva kijött a kapun ez a férfi; jött Natália is hamar,
visszaállottam elébe, s ő beszélt tovább, mintha mi sem történt volna:

– Igen, egészséges vagyok, és semmim se hiányzik, úgy élek, mint a nagyságák; a
viciné takarítja a szobámat, ő mos, vasal rám, ő hoz nekem reggel kávét, vaját, tojást
innen a Révay utcai kávémérésből, ebédet is egy Hajós utcai kifőzésből, mondhatom,
prima ebéd, vacsorát is ő csinál, itthon, így jobban tudok spórolni. Tiszta vagyok, el-
megyek minden héten a Hungária-fürdőbe. A kezemet magam manikűrözöm, arra
nem költök, de nézze meg a körmeim, milyen ügyes vagyok.

Tényleg, kifogástalanul volt a bőr a körmeiről lenyesve. S ragyogott a körme, mint
az arany. A körme fényesítésére kikszet használ ő is, megmondta; kapni azt a drogériá-
ban. Szép keze volt Natáliának.

Megnézte az én körmeimet is; az érdekelte, van-é hold a körmöm alatt. Három hol-
dacsám is volt.

– Szerencsés lesz maga az életben, a hold szerencsét jelent – ez volt a Natália ítélete.

Egy másik délután meg mertem kérdezni tőle, van-é neki is szívszerelme (akit kö-
zönséges nyelven stricinek hívnak), mert hallottam, hogy ez minden kéjnőnek van;
meg is értem, úgy kell nekik a szerelem cserébe a sok pasasért, akiknek el kell magu-
kat adni. Nem látok senkit, akiről azt képzelhetném, hogy ő a Natália szerelme, de ha
van, akkor biztos éjszaka jár hozzá.

Felcsattant erre Natália:

– Dehogyan van énnekem, mit gondol maga! Frásznak kellene ezek a firmák, ezek
csak arra jók, hogy kipusztítsák az embert. Hogyisne, majd ezeknek strapálok én! Ez
a hülye itt (jobb felé biccentett; az a Mici most nem volt az ablakban), ez mindenét a
fiújának adja, csúnyán el van adósodva, mert annak semmi se elég, a lóversenyre hord-

ja a pénzt; én már régen kikapartam volna a szemét! Nem is szép fiú, mert vastag; szerintem férfi a kövér éppen olyan csúnya, mint nőbe; csak az imponál a Micinek, hogy kereskedőseged a fiú, én még ilyen hülye nőt nem hallottam életembe. Nézze, én is várok valakit, akit majd szeretek. Azér gyűjtöm a pénzt, van nekem egy szép álmom, megmondom magának: egy pincér az én álmom, aki csinos férfi legyen, de nem az a legfontosabb, a legfontosabb, hogy jól kiismerjem, hogy jellemes, szolid ember, nem szabad nagyon fiatalnak lenni néki, legalább harmincöt éves legyen; mert akkor már nem fog elromlani. Nem szabad, hogy kártyás legyen, és hogy az italt szeresse. Szóval én ahhoz a férfihoz, ha már jól kiismertem, férjhez fogok menni, mondjuk négyöt év múlva, akkorra már lesz annyi pénzem, hogy avval kezdeni lehet valamit. Legjobb szeretném, ha belépne főpincérnek egy elegáns kávéházba, tudja, hogy azoknak kauciót kell letenni, nahát elég lesz majd a pénzem a kaucióra, amellet még be tudok magunknak egy szép kis lakást is rendezni. Még azt is remélem, hogy tudok még majd gyereket szülni, hiszen elég fiatal leszek hozzá; hát énnálam boldogabb nő nem lesz akkor Pesten. Az addigi életemet úgy veszem majd, mintha igaz se lenne, csak mesélte volna valaki. Messzire megyek majd lakni a Lázár utcától, nyolc vagy kilenc kerületbe, soha nem járnak ott olyanok, akik erre laknak, vagy itt szokott dolguk lenni a Lázár utcába, szóval senki nem fogja sejteni, hogy kéjnő voltam. Egypár év múlva ezután majd rábeszélem az uramat, hogy nyissunk kocsmát, az a legnagyobb üzlet a világon. Addig persze spórolni kell, hiszem, hogy az uram is spórolós lesz majd mellettem. Nincs szebb élet, mint akiknek kocsmajoguk van. Minden évbe gazdagabbak lesznek. Látom magamat, hogy tisztességes asszony barátnéim vannak, együtt megyünk az óvodába a gyerekünket hazahozni.

Elhallgatott Natália, hosszú édes sóhajjal, vele hallgattam egy kicsit, mondhatom, meghatódtam az ő szép álmától. Hogy nem tud szebbet álmodni szegény, mint hogy gazdag kocsmárosné legyen. A trafik Jozefája, ő legalább grófról meg lordról álmodik, mikor álmodozik.

Emlékszem valamire: mikor aznap elköszöntem Natáliától, és mentem le az Opera felé, szembejött egy fiatal, szegényesen öltözött nő, az olyan csúnya volt, de olyan csúnya; orra, szája, még a füle is elállott; olyan irtóztató csúnya volt... ahogy van százszor-szép, úgy volt az százszorcsúnya. Majdnem megállottam a hatástól, amit tett szegény reám. Utána fordultam, úgy álltam egy darabig, az életére gondoltam, az egész életére, születésétől haláláig. Ennek a szerencsétlennek nem örült az édesanyja, nem becézte, mint szokták a gyerekeket, pláne a kislányokat. Mennyit verhették ezt, a legkisebb hibáért, mert ilyen csúnya. Mennyit csúfolhatták az iskolában. Nem volt néki jó kis barátnéja. Nem lehetett ennek egy vidám órája életében. Hogy megy ez férjhez, mikor nem gazdag, a gazdag leányt elveszik, akármilyen förtelmes rútság lehet. Ennek nem hízelegtek fiúk, ez után senki nem sóhajtott, ezt nem ölelte, nem csókolta senki se. Hiába van melle, senki érinteni nem kívánta; ez soha nem fog gyereket szülni; hiába vágyott ő is szegény éjszaka az ágyában férfi után; a női szervei elfonnyadnak, mint a mezőn a dudva; ahhoz a titokzatossághoz, ahhoz a csodálatosságához, ami a női test, néki semmi köze sincsen. Nincs doktor, aki meggyógyíthatná, s nincsen pap, aki megvigasztalhatná. Mit szenvedhet ez, míg a szeretkezésre alkalmas női mivolta tartani fog. És még alkonyatában is micsoda kinnal mereng majd az ő elmúló élete felől. Az a gondolatom támadt ott, hogy az istennek a legnagyobb bűne, hogy csúnya nőt is teremtett. Verset akartam írni, az istent vádolót, de nem írtam meg, féltem az

istenes lapoktól. Bánom, hogy meg nem írtam azt a verset, a Népszava biztos kiadta volna; ez nem jutott eszembe.

Egy pár nappal ezután, szép őszi délután, mikor megint elmentem Natáliát látni, nem találtam őt az ablakban. Bizonyára vendége van; várni kell. De Mici, aki az ablakban ült, odaszólt hozzám; ne várjam, hogy az ablakba jöjjön Natália, mert ő fekszik, beteg lett. Erre beszóltam a függönyön át a Natália szobájába:

– Én vagyok itt, kedves Natália. Mi baja van?

Pici csend, azután felelt, gyöngye hangon:

– Gyöjjön be.

Negyed kiló szőlő volt nálam, Natáliának vettem: kihúztam egy kis fűrtöt, Micinek adtam, mielőtt bementem Natáliához.

Odakint teljes napvilág, a Natália szobájában alkonyat volt. Nemcsak mert a csipkefüggöny ellopott valamennyit a világosságból, hanem azért is, mert ez a ház az utcának az árnyékos oldalán állott. Bal felé volt a dívány, ott feküdt Natália. A paplan egy székre volt lökve; meleg volt a szobában, merő nyár volt az a szeptember. A Natália feje alatt volt egy nagy párna, azon egy kis fejevörös, úgyhogy elég magasán volt a feje. Haja kibomolva, gazdagon esett kétfelől a párnára. Észre kellett vennem azonnal, akármilyen borult volt a szoba világossága, hogy a Natália képe sokkal barnább, mint amilyen barna. A testén virágos pongyola, egyik keble szabadon, és az egyik lába is térdig födetlen. Ahogy feléje léptem, meglátta a szőlős staniclit:

– Szőlőt hozott! Jaj de kedves!

Nyújtotta a kezét a szőlőért; rögtön csipegetni kezdte.

– De jó édes! Éppen gondoltam, hogy szőlőt hozatok, úgy megkívántam. Pedig nem tudom, szabad-é szőlőt enni.

Akkor aztán megmondta: sárgasága van, két napja hogy beteg lett. Külömben nem fáj semmije. A doktor felvilágosította, ez a betegség a májból jön, gyomorrontás okozta. Nem tudja, mitől rontotta el a gyomrát.

Akkor már ültem is, mert leültetett a díványra maga mellé. Kicsit mozdult, egyik papucs leesett, mert papucs volt a lábán, piros selyempapucs. Lehajoltam a papucs után; felhúzta a térdét, hogy a papucsot megint a lábára vegye. Attól, hogy a térdét felhúzta, mindene kilátszott, mert szétesett a pongyola két szárnya. Elkaptam a fejem, hogy ne lássam, amit látok; szédültem a meglepetéstől, az izgalomtól. Kinevetett. És visszahúzta a pongyolát a hasára. Ing nem is volt a testén. Maga mellé csapott bal kézzel a díványra:

– Csüccs közelebb. Vagy fél tőlem?

Feljebb ültem a díványra, majdnem érintettem a testét, éreztem a combjának a melegségét. Cigarettaival akartam az izgalmamat enyhíteni.

– Szabad rágyújtani?

– Tessék. Hamutartót ott talál a kis asztalon.

Az a kis asztal a toalettasztalkája volt, közel az ablakhoz. Elhoztam a hamutartót, a díványra tettem, megsodortam a cigarettám, rágyújtottam. Azalatt beszélt Natália: kiülhetne az ablakba, de nem akarja így mutatni magát a világnak. Nagyon unatkozik. Hozatott Friss Újságot, a levelezést elolvasta, más semmi nem tudja érdekelni. (Az apróhirdetések jó része a Levelezés volt, az összes napilapokban; szerelmet kerestek ebben a rovatban; ábrándos leányok, asszonykák itt leveleztek a még nem látott partnerrel, akivel egynéhány apró levél váltása után netalán majd megismerkednek; voltak ugyan leányok olyanok, sose mentek el a személyes ismeretséig, kiélték az álmukat a

levelekben; egy nőtípus, kis sorsú asszonykák, tisztviselőnők, bolti lányok itt kerestek férfit, aki rendszeresen támogatja majd őket, és urak, félurak ugyancsak itt kerestek menél olcsóbb állandó barátnőt, esetleg olyan nőt, aki nem kér pénzt, beéri az élvezettel, legfőljebb színházba, cukrászdába vivésre számít, és kis ajándékokra vár, parfümre, fátyolra, kesztyűre; voltak szegény lányok, akik az apróhirdetésben kerestek olyan pénzes férfit, akinek a szüzességüket eladhatják; koros emberek meg középkorú magános hölgyek is a Levelezésben nyomoztak „ismeretség hiányában” olyan valaki után, akivel házasságra léphetnek. Nem éppen jellemes és erkölcsös letört urak is a Levelezésből remélték, hogy olyan nőre tesznek szert, aki bőkezűen kitartja őket; sok férfi azt is beírta a hirdetésébe, hogy *kor mellékes*. És csúnya lányokat a levelezés útján igyekeztek férjhez adni kisebb-nagyobb hozománnyal.)

A Natália szobájában, a díványtól egy lépésre, az udvar felé, paravent állott, félkörben, a vaskályha előtt, annak a teste is be volt ezüstözve. A nádból való paravent végig volt mázolja japán motívumokkal, virágos fákkal, kimonós, legyezős nőekkel, hidacs-kákkal meg madarakkal. A paravent nádjába be voltak dugva férfifényképek meg színes anzikszkártyák; virágok voltak azokon, meg dicső szép hölgyek. Nem postán jöttek ezek az anzikszok, nem, vette őket Natália, s telitűzdelte velők a paravent-t, szobadísznek. Szekrény is állott a szobában, fehérre festett szekrény, attól balra a toalettasztalka, jobbra pedig az ajtó felé, ott állott a mosdó, azt az ablakból nem lehetett látni a szekrény miatt; a mosdón a lavór, vizeskancsó a lavórban, a mosdó mellett a földön még egy lavór, abba kellett a piszkos vizet önteni. S a mosdón a lavór mellett szappan, fogkefe, fogpaszta egyik felől, másik felől egy sötét üveg, azt már jól ismertem, abban van a hipermangán, híg piros folyadék, amivel a férfiak az ölelkezés után lemossák a testük közepét.

Mikor a cigarettámnak vége lett, kicsit hallgatott Natália; a számba dugott egy szőlőszemet, fűjt egyet a levegőbe, s elnevette magát, így mondta nevetősen:

– Milyen meleg van ma.

S szétvetve magán a pongyolát, kicsit halkabban szólott:

– Na gyere, szeress meg.

Nem így fejezte ki, hanem a legparasztabb szóval.

El lehet képzelni, mily mohón vetettem rá magam Natáliára.

Öt óra után mentem be Natáliához, mondjuk, fertályóra telt el, míg elkezdtünk szerelmeskedni; nem tudom, hányszor rohamoztam meg, telhetetlen voltam, olyan mámort jelentett nekem az ő szép teste; fél nyolc lehetett, amikor eltolt magától avval, hogy ő már nagyon fáradt. Némán pihegtünk jó darabig egymás mellett. Odkolonyillata volt a bőrének, azt is nagyon élveztem. Oda-odahajoltam hozzá, szájon csókolni, és aztán a testét csókoltam, ahol értem; aprókat nevetett halkán, és azt mondta mindig:

– Te bolond, te bolond.

Sötétségbe borult a szobája, a hajának a feketesége duplán fekete lett, és látszott az az aranyos fénylés a körmein. Elkezdett simogatni, attól megint fölgerjedtem; de Natália egymásra szorította a két combját, eltaszigált, azt mondta azután:

– Nem szabad, elég volt mára.

Még egy kicsit hallgattunk kettesben, felült hirtelen:

– Jaj, hány óra lehet?

Nem tudtam. Óráim nem volt. Föl kellett állanom, a gyufaskatulyát kikapogatni a padlón, letettem a hamutartót, abban volt; a gyufa lángjánál aztán megnéztem a Natália vekkerjét, az ott állott az ablakdeszkán. Egy perc híján negyed kilenc.

Natália hívta a vicinét, odaadott néki három koronát (amit a párna alól vett ki), avval, hogy csináljon rántottát két személyre, és vegyen ennyi meg ennyi deka sajtot, hozzá zöldpaprikát, vagy négy zsemlyét meg két üveg sört. Vele kell vacsoráznom. Szabadkozom egy kicsit, de éreztem, hogy nem illik a vacsorát el nem fogadni. Szörnyen meg is éheztem már.

A viciné, kicsi sántikáló néni, meghozta hamar a vacsorát (a rántottát otthon csinálta), széket hozott be, a dívány elé tette, mert Natália nem kelt föl a vacsorához; erre a székre meg a másik székre, amelyik a szobában volt, letálat; hozott poharat is, mert a szobában csak egy volt, a mosdón. Kimondhatatlan jólesett a vacsora. Elszívtam egy cigarettát, azalatt cirógattam a Natália haját a párnán, és nagyban hízelegtem néki, hajától a bokájáig magasztaltam mindenét, azt mondtam néki, ilyen szép női testet életemben nem láttam. (Ami bizony igaz is volt.) Szerettem volna ott maradni éjszákára, vele hálni. De ezt nem engedte meg Natália. Azt mondta, a szomszéd lányok észrevennék, azt hinnék, szerelmes lett belém.

Megmosdottam, megfésülködtem, mentem. Persze csókkal búcsúztunk; megkérdeztem Natáliát, jöhetnek-e holnap is? Azt mondta: győjjön.

Nem mentem még haza, sétálni volt kedvem, élvezni a hangulatomat. Úgy néztek le a csillagok, mintha csak engem néznének, mintha tudnák, mi történt, mintha cinkos öröm volna a ragyogásuk. Az Opera felé indultam, kimentem azután az Andrassy útra. Be-behunytam a szemem, hogy annál jobban tudjam Natáliát visszaképzelni, az arcát, a testét. És visszahallottam a nevetéseit, a lihegéseit, nyögéseit. A falnak kellett támaszkodni, mert szédültem, mert megrohant megint a vágy, pedig mennyire el voltam gyengülve. El-elnevettem magam félrészeg hangulatomban. Kifordultam azután a Teréz körútra. Elmentem a New York kávéházba. Biztos lesz ott legalább egy költő. Nagyon, de nagyon kellett valaki, akinek Natáliát elmeséljem. Nem fért belém. Csakugyan találtam a nagy asztalnál egy szál költőt: Viktort, a jogászt, a gazdag uzsorás fiát. Újságot olvasott ott magában. Lábujjhegyen léptem melléje, homlokon csókoltam. Nahát, meg volt lepve Viktor, kiejtette a kezéből az újságot.

– Megbolondultál?

– Igen! Olyan boldog vagyok, barátom.

És leülvén, elmeséltem néki az egész Natáliát, elejétől végig. Mikor végeztem, azt mondta:

– Irigyellek.

Avval feleltem, hogy kívánok néki is ilyen jó nőt.

– Nem a nőért irigyellek. Csak azért, hogy így tudsz örülni.

Kihúzott azután a belső zsebből egy friss verset, felolvasta. Nyugodt lelkiismerettel dicsérhettem a Viktor versét, mert nem figyeltem oda, nem tudhattam, milyen verset méltányolok.

A lakótársaimnak szót se szóltam Natália felől. Másnap délig aludtam. A háziasszony bejött kilenckor takarítani, nem bírt felköltöni. Hiába költött tízkor is. Délután a szőlő mellé egypár szekfűt is vettem Natáliának. A szekfűt nem virágüzletben vettem, hanem az utcán, ott sokkal olcsóbb.

Örült a virágnak: nahát, szép tőlem, hogy a virág is eszembe jutott. Külömben is imádja a szekfűt.

Elmesélte, hogy itt volt a doktor; most másodsor, megnyugtatta: ne féljen, hamarosan meg fog gyógyulni. A szomszédjai, a lányok nem mernek bejönni hozzá, félnek, hogy elkapják a sárgaságot, pedig ez a baj nem ragadós. Csak a vicinénél érdeklődnek iránta.

Szebbnek láttam Natáliát, mint tegnap, és még kívánatosabbnak éreztem. Annál szebb volt Natália, mert szokatlan volt ez a sötét sárgabarnasága, valami vademberi volt, exotikus. Nem tudtam még, ki az a Gauguin; mikor azután megismertem a képeit, rögtön eszembe jutott Natália, hogy ilyen volt ő is, ilyen, mint Tahiti sziget asszonyai.

Aznap egy kis pihenésünkkor elmesélte Natália, mit álmodott. Nem volt éppen hízelgő reám nézve: tudniillik álmában Karcsit látta; nem csak látta, beszélt is vele, ott-hon abban a kisvárosban, sőt kísértáltak megint együtt a temetőbe, úgy, mint régen, le is ültek egy sírdombon csokolózni; nem elég, Karcsi felhajtotta az ő szoknyáját, hanyatt dültek, szerelmeskedtek, úgy, mint valaha.

– Rettentő jó volt, és rettentő mód kimerülve ébredtem fel utána. Ezt neked köszönhetem, látod, mert ez meg nem esik, ha tegnap délután veled nem ölelkezem.

És kicsit pofon ütött, megbüntetni.

Mégis volt valami részem nekem is abban, hogy ilyen szépet álmodott.

Ezután aztán merengésbe esett Natália; mikor megszólalt, azt mondta:

– Tudod, soha nem felejttem el a Karcsit. És sokszor jutott már eszembe, mi lenne, ha ő egyszer feljönne Pestre, és véletlenül itt menne el egyszer a Lázár utcában, és meglátna engem az ablakban. Jaj, azt én nem élném túl. Ő az egyetlen a szüleim mellett, akinek nem szabad tudni, hogy kéjnéő vagyok. Csak abban bízom, hogy ha ez megtörténik, hogy ő itt jön a Lázár utcában, elég hamar meglátom őtet, és behúzódnak a szobába, még mielőtt ő is észrevesz engem.

Elmeséltem a tegnapi délutánt, az elsőt, a másodikat nem mesélem el, mert ugyanolyan volt, mint az első, és mert nem is illik erről az ügyről annyit mesélni, ugyebár.

Ezen a délutánon már én is tegezni mertem Natáliát.

Felajánlottam néki, hogy regényt hozok, olvasson, az nagy gyönyörűség. Gondoltam, veszek valami néki való szép Jókait az antikváriumban, mondjuk az Aranyembert.

– Nem kell regény, kell a frásznak, nem tudok én odafigyelni. Tudja, mit? Hozzon Kis Élclapot, ne csak egyet, lehet akármilyen régi is. Az meg a Friss éppen elég lesz nekem.

A Kis Élclap húszfilléres füzet volt, látta az ember minden kávémérésben meg minden fodrásznál. Félpucér női fényképekkel volt tele, meg színezett aktokkal, vagy olyan szépségek képeivel, akiken nincs egyéb, mint a bugyogó meg magas sarkú félcipő. A viccek meg a történeteskék egytől egyig disznóságok voltak, addig a határig, ameddig a rendőrség elnézi. Semmi szellem a Kis Élclapban nem volt, az egészet Berlinből kapta a kiadója, itt csak magyarra kellett fordítani.

Megígértem, hogy hozok Kis Élclapokat (bárhogy fájts is ez a megbízatás), de még küzdöttem a regényért, hiszen olyan hosszú a nap; a Friss Újság meg a Kis Élclap után mit tud itt egyedül csinálni? (Hímzésnek, kötésnek nyoma se volt a Natália szobájában.)

– Mit? Danolgotok meg szunyókálok, és a viciné behozza az unokáját, avval is eljárt szogatok, négyéves kislány, borzasztó kedves pocok, mindig úgy megfájdul a szívem.

Második nap is vele kellett vacsoráznom. Megint rántottát, sajtot, a végén szöllőt. Sört is hozatott megint. Azt mondta, szívesen hozatott volna csirkét, de nem szabad húst enni néki.

Harmadik nap későn tudtam csak jönni, estefelé, mert Dr. Nagyszájhoz kellett menni délután, szerda volt. És aznap is későn jöttem, mikor a nyomdába kellett elmenni. Persze előző nap megmondtam ezt Natáliának. Harmadik este ő rántottát evett, de nekem szalámit hozatott, mert azt mondja, biztos unom már a rántottát. Negyedik este sonkát kaptam, hatodik este meg borjúpörköltet. Ilyen elegánsan etetett Natália.

Azok a derék bácsik, akik Natália pasasai voltak, azok nem jöttek hozzá, mióta sárgasága van, félték, hogy elkapják a bajt; de jöhettek volna meglátogatni, figyelemből; nem, ez nem jutott eszükbe.

Így telt el kérem tizenegy nap.

Tizenkettedik nap jövök öt óra tájban, hát kérem, Natália kinn ül az ablakban, beszélget Micivel. Orcái világosabbak voltak, olyan világosak, mint a betegsége előtt. Nem mondtam: az utolsó két-három nap kezdett már halványodni Natália bőrén az a beteg sárgabarnaság.

Örültem, avval köszöntem Natáliának:

– Hála istennek meggyógyult!

– Igen – azt mondja –, teljesen elmúlt a sárgaság.

Ott álldögáltam, mint szoktam volt azelőtt; elkezdtem nagyon vágyakozni Natáliára, hiszen már majdnem huszonnégy órája nem ölelkeztünk. Meleg szemekkel néztem rá, s odasúgtam neki, mikor Mici el volt fordulva:

– Ne menjek be?

Azt mondta:

– Ne. – S nevetésre fakadt, úgy mondta, nevetősen: – Nix dájcs. Annak, drágám, vége.

Még csak arra se vigyázott, hogy halk legyen, hogy meg ne hallja Mici.

Biztos piros lettem a szégyentől. Ami kint a szív érez, az nem látszik meg az ember arcán; olyan kínosan kezdett a szívem fájni, alig tudtam ott az ablak előtt egyenesen állani.

Milyen ostoba voltam, hogy bekéredzkedtem. Hiszen tudtam, ezek a Natália kenyérkereső órái. Tizenhárom nap nem volt nála vendég, van mit kipótolni. Nem jutott eszembe semmi, annyira úzótt a vágy.

Nem maradtam Natália ablaka alatt két percnél tovább; úgy köszöntem el, hogy megbiccentettem a fejem, szó nélkül, kezét se adtam. Natália ezt kurta nevetéssel nyugtázta. Rettentő mód fel voltam zaklatva. Ez a nevetés olyan nő szájából, aki tegnap még minden öt percben azt mondta nekem: te édes... visszaidéztem a tegnapi meg tegnapelőtti becéző szavait, hogy annál keserűbb legyen a keserűségem. Elutasított Natália, akkor, mikor azt, amit iránta éreztem, azt már össze lehetett téveszteni a szerelemmel. Kilökött. Megalázott. Mikor ezt gondoltam, azonnal leintettem magam; nem, dehogyan vagyok én megalázott, nem alázhatja meg az embert egy ringyó. Ezt dühömben találtam ki; s gondoltam, jaj de jó volna, ha pénzem volna, odavágni most elébe az ablakdeszkára egy ötvenkoronás bankót, legalább annyit: tessék, fizetek! A tizenegy pásztoróra meg a vacsorák! Nem kell egy fillért se visszaadni, isten áldja meg! És felvágott fejjel távozni, mint egy spanyol grand. Későbbben, mikor már lecsillapodtam, hidegen is arra gondoltam, hogy a Natáliával való esetet csak úgy tudom magammal tisztázni, hogy mihelyt megtehetem, veszek valami szép ajándékot néki, gyűrűt vagy női aranyórát, de az legalább száz koronába kerüljön, elviszem azt néki, a kezébe teszem gyöngéden, hálával, szeretettel. És meg is mondom majd néki, hogy ezt ne olybá nézze, mintha meg akarnám azokat a délutánokat fizetni, nem, csak emlékebe hoztam, hogy el ne felejtsem; olyan szép keresetem van hála isten, hogy ezt meg tudtam magamnak engedni. Mikor ezt kitaláltam, roppant élveztem előre a hatást, amit majd a gavallér gesztus Natáliára teszen. Sajnos nem valósítottam meg ezt a szép szándékomat. Egy pár esztendeig tíz koronát se bírtam volna erre a célra szorítani, azután pedig szép lassan megfeledkeztem a dologról. Hosszú hónapokig szenvedtem Natália miatt. Ez volt a legelső csalódás, amit nő szerzett nekem. Annyira nem vártam. Annyira benne vol-

tam a Natáliával való szerelmeskedés lázában, tűzében. Olyan valami volt ez, mint ha a legszebb nyár közepén jön a jeges szél, leveri a fákról a levelet, virágot, gyümölcsöt. Tegnap még meséltem Natáliának túri diákéletemből; elpanaszoltam néki, mit szenvedtem az algebra miatt, meg már az algebra előtt kicsoda kínszenvedést jelentett nekem a számtan, az elemiben hogy vert apám, aki a tanítóm volt, hogy vert az átkozott számtan miatt a meggyfa pipaszárral; semmi se fáj úgy, mint a meggyfa pipaszár. És elmondtam a B. Józsi tragédiáját, aki az udvaron danolt az özvegyasszonynak. Ő is nagyot kacagott a Józsi esetén. Es még meséltem volna néki, annyi mesélnivalóm volt, és olyan jólesett keserű szegényfiúságomat egy nőnek elmondani. Volt egy kis darabig valakim, kedvesem, akit pénz nélkül csókolhatok, ameddig tetszik. Aznap, mikor elszakadtam Natáliától, nagyon sokáig nem bírtam éjjel elaludni. Másnap vagy harmadnap pedig az a gondolat tört rám, hogy strici voltam. Ezt roppant nagy gyalázatnak tekintettem. De avval békítettem meg azután magam, hogy legfeljebb potyáztam, de strici nem voltam, csak az a strici, aki pénzt kap a nőtől! Az a pár vacsora, édes istenem! én is adtam néki szállót meg virágot. És különben is, egyszer majd hercegi módon fizetem ki ezt a kéjnt.

Lassan, lehiggadva, ráeszméltem, miért dobott ki Natália. Azért, mert nem akart rám kapni. Akármennyire is gyerekszamba vesz, megszokik engem, a megszokás szerelemmé fajulhat, én szegény gyerek vagyok, ő nem tudja majd elnézni, hogy milyen repedezett már a cipőm, meg az öltönyöm milyen vedlett; így nem járhat az ő kedvese. Elkezd majd költeni rám, szóval néki is lesz stricije, agyó, szép ábránd, főpincér!

Unatkozott Natália a sárgaságos napjaiban, unalmában adta ide a testét, meg azért is, mert hiányozhatott néki a hím, hiszen abból ő mindennap kapott egy porciót. Na és mikor már nem volt rám szükség, kitette a szűrőmet. Végre egyszer, a járdán, mikor megint csak a tizenegy napos regény emlékével epesztettem magam, és eszembe jutott a *nix dájcs*, elkacagtam magam. Annyira önkéntelen volt a kacagásom, mintha másvalakinek a hangját hallottam volna, nem a magamét.

Nem akartam Natáliát többé látni; ha az Opera felé kellett menni hazulról, kimentem a Váci körútra, úgy kerültem aztán az Andrássy útra. Évekig kerültem a Lázár utcát, mikor már másfelé laktam. Mikor egyszer, vagy öt esztendő múlva, megkockáztattam, hogy a Lázár utcán végigmegyek, nagy óvatosan közeledvén a 9. számú házhoz, hogy ha Natáliát észreveszem, rögtön megfordulhassak, hát kérem más lányokat láttam az ablakban könyökölni, mind a négy új leány volt, nem akiket ismertem. Lehet, azok szerencsét csináltak, férjhez mentek, vagy barátnői lettek valakiknek, és azokkal laknak, vagy azok bérelnek nékik kvartélyt, vagy azt tették, amit a hozzájuk hasonló nők tesznek: bizonyos idő múlva, mikor azon a helyen már nem vonzzák a hímeiket, másfelé költöznek.

A szocialistámat, őt nem láttam az alatt a tizenegy nap alatt, míg Natáliának a kedvese voltam. Most aztán megint elmentem a Nemzeti elé hét óra után, úgy, mint szoktam volt. De nem találtam ott a szocialistát, hiába sétáltam nyolcig a Nemzetitől a Népszínházig meg vissza. Ez így ment négy-öt napon át; hatodik nap aztán megláttam a Népszínháznál. Rögtön elmondta, hogy két héten keresztül egy bájos asszonykánál töltötte az estéit. Azt a bájos asszonykát is úgy hódította meg, leszólította a Nemzeti előtt. Az asszonyka éppen aznap lett *szalma*, az ura tudniillik, kultúrmérnök, megbízást kapott a Körösök körül valami feladatot elvégezni, ez az elfoglaltsága két hétig tartott, tegnap jött meg a kultúrmérnök. Sajnos az asszonykával való barátságunk vége, mert az ura, ha Pesten van, úgy őrzi, mint a sárkány. Az asszonyka különben meg-

ígérte, hogy azonnal ír neki, ha a kultúrmérnököknek megint ki kell szállani vidékre. De azt mondja a szocialistám, nem hiszi, hogy reagálni fog, bármilyen édes az az asszonyka; fél, hogy az asszonyka nagyon odaragad hozzá, ő pedig a legédesebb nőért se áldozza fel a függetlenségét. Erre azután én is elmeséltem a magam kis regényét. Kinevetett a szocialistám, mikor a nix dájcsához érkeztem, sans gêne kinevetett; különben azt mondta, ne búsuljak, nem méltó arra egy kékjeány, hogy búsuljon utána az ember. Védekeztem: nem búsulok már, nem, csak a szégyen éget még mindig. Megsimogatva erre a vállamat, még mindig nevetgélve, s avval vigasztalt, hogy ez majd elmúlik. Őt, azt mondja, sohase érdekelték a kékjeányok; irtózik tőlük; különben pedig húszéves kora óta semmi szüksége rájuk, mert már akkor elkezdtek szeretni az asszonyok.

Másnap is elmentem a szocialistát kísérgetni, harmadnap is, negyednap is; leszólított egynéhány takarosabb nőszemélyt; egynél szerencséje volt, az már másnap délutánra fölígérkezett hozzá. Vörös haja volt ennek a hölgynek, szép fehér arca. A szocialistám engem másnapra szabadságolt. Harmadnap azután nagyon dicsérte ezt a legújabb nőjét: nem érti, azt mondja, mért nem értékelik a férfiak a vörös hajú nőt: annak van a legszebb teste, s az tud a legszenvedélyesebb lenni.

Úgy emlékszem, ezen nap hozta szóba a szocialistám, hogy bizony ideje volna már, hogy belépjek egy szerkesztőségbe. A Népszavánál sajnos nincs hely, de beszélni fog egy jó barátjával, bizonyos Soóssal, aki korrektor a Budapesti Naplónál. Az a legintelligensebb polgári lap. Kormánypárti, de hát ahhoz a lap munkatársainak semmi köze. Soós, a korrektor, protestáns pap fia, bölcsészhallgató volt, de eltávolították az egyetemről, mert marxista elveket vallott. Ez vagy öt éve történt; azóta működik mint korrektor a Budapesti Naplónál meg a Magyar Hírlapnál; mind a két lapot a Pallasnál nyomják, és ugyanaz a kapitalista gazdája van mind a két lapnak. Soós, azt mondja, beszélni fog Kabos Edével, a B. N. szerkesztőjével, az érdekemben; ő reméli, hogy Kabos törődni fog velem, úgy ismerik őt, mint a fiatal tehetségek pártfogóját. Kabos Edének akkor már különben több regénye is megjelent.

Harmadnap azután avval a hírrel lepett meg a szocialista, hogy Soós elvtárs sikeresen végezte el a misszióját. Kabos ismeri a verseimet, azt mondta néki, Soósnak, hogy kár lenne értem, ha elkallódnám. Azonnal megemlítette a dolgot Vészi József előtt, a főszerkesztő előtt. És Vészi beszélt a kiadóval, avval ajánlott be néki, hogy nagyon megérdemlem, hogy segítségemre legyen.

Avval végezte Soós, holnap délután jelentkezzem Kabos szerkesztő úrnál, a Szabadság kávéházban, oda jönnek a Budapesti Napló szerkesztőségének tagjai öt órára, ott csücsülnek félóráig, mennek a szerkesztőségbe, a Honvéd utcába. Megjelentem pontosan öt órára. Ott ültek Vészi, Kabos, Erős Gyula, a segédszerkesztő, meg Szini Gyula, Bíró Lajos meg Ady Endre. Talán még valaki, de annak már nem emlékszem a nevére.

Bemutatkoztam az asztalnak; Kabos megkérdezte, szoktam-é ozsonnázni. Némi habozás után igennel feleltem, mire mind elnevettek magukat, látták a szememből, hogy füllentek. Kabos hozatott nekem habos kávé meg vajjas kiflit. Azután beszámolt afelelől, hogy a kiadót, vagyis a vezérigazgató urat sikerült rábírní, hogy engem odavehesenek a Naplóhoz. Fizetésem egyelőre ötven korona havonta; a lap sajnos rosszul megy, a Budapesti Naplót is, meg a Magyar Hírlapot is a Friss Újság tartja el, ez a harmadik lapja a kiadónak. Híreket fogok írni, odaültet majd az Ady Endre asztalához, Adyt is most hozta fel Pestre Nagyváradról. Tudjam meg, ha még nem tudnám, hogy az ilyen fiatalok, mint én, ha belépnek egy laphoz, egy esztendeig ingyen dolgoznak, mint *volontőrök* (ez a szó a *volontaire*-ből fajult el, ami önkéntest jelent). De hát engem nem

akarnak potyára dolgoztatni. A hírlás mellett kötelességem lesz a hétfői számba tárcát fordítani, francia meg orosz írók tárcáit adják a hétfői számban, azokat berlini meg bécsi lapokból kell fordítani, tudok ugyebár németül? Megmondtam őszintén, hogy állok a német nyelvel; az Alföldön voltam diák, a negyvennyolcas Alföldön, a tanáraink szégyellték, hogy németet is kell tanítaniok, el lehet képzelni, mennyire igyekeztünk a német nyelvet elsajátítani. Azok a derék negyvennyolcas tanárok olybá vették a németeket is, mint az osztrákok, azt mondták: egy kutya!

– Az se baj – azt mondta Kabos –, vasárnap este felmégy a nyomdába, odakészíti Soós a német lapokat, ő választ majd fordítanivalót is, és ha valamit nem értesz, azt ő megmagyarázza neked. Ott a nyomdában fogod a tárcát lefordítani.

Abban az időben a reggeli lapok hétfőn is megjelentek, négy oldalon.

Akkor szeptember végén voltunk; pár nap múlva beültem a Napló szerkesztőségébe, Ady Endrével szembe ültetek; megörült, mikor megmondtam neki, hogy Debrecenben voltam kisdiák, és hogy sokat láttam őt a Piac utcán; tudtuk, hogy kicsoda ő, nem mint költőt ismertük, hanem mint párbajhóst, egyszer végig is kísértük a Piac utcán, be volt a homloka fáslizva, vele voltak a segédei is, meg két orvos, meg az ellenfél is, mentek a Frohner kávéházba sörözni, a párbaj után, kibékülvén. Ady jogász volt Debrecenben, jogász és újságíró. A lapjában kegyetlenül üldözte a városháza urait, gyanúsítván őket mindenféle panamával. Össze-összekapott emiatt egy-két másik debreceni lapnak a cikkíróival, innen eredtek a lovagias ügyei. Ady nagyon szép fiú volt, faunfejére fényes gesztenyeszínű haj lombjai hullottak. Két ragyogó nagy vadgesztenye a két szeme. Később Nijinszky fölfedeztem, hogy hasonlít Adyhoz.

Legelső nap, mikor beléptem a Naplóhoz, avval lepett meg Kabos szerkesztő úr, hogy ideadta az első havi fizetést jelentő ötvenkoronás utalványt. Úr lettem! Azon estén fölmentem a nyomdába, megköszönni Soósnak, a korrektornak a segítségét. Ropant sovány alak volt ez a Soós, nagy fekete haja hátrafésülve zuhant a nyakába. Úgy tekintett az ember szemébe, mintha ivott volna; rajongás lángolt abban a két szemben; annyi lelket kapott Soós, hogy test alig jutott neki.

Az első percben nagyot lélegzettem, fölvévén másnap az ötven koronát: dr. Nagyszájat otthagyhatom! De rögtön eszembe jutott valami; az, hogy azt a harminc koronát, amit dr. Nagyszájnál kapok, azt minden elsején hazaküldhetem majd apáméknak. Legfőbb ideje, hogy támogatni kezdjem szegény apámat. Szóval megmaradtam dr. Nagyszáj mellett is. Kabos szerkesztő úr elnézte, hogy kétszer hetenkint csak este felé jövök be dolgozni. Persze az élclapoknak is írtam tovább.

Már másodikán elmentem szobát nézni. S harmadikán elköltöztem a Lázár utcából, a fiókos ágyból. Sajnáltam elhagyni a szobatársaimat, olyan jóba voltam mind-egyikkel; különösen Henning urat, a vihogó németet sajnáltam, őt nagyon meg találtam szeretni.

Azon az első estén, mikor fölmentem a nyomdába, megvallottam Soósnak, hogy szeretnék névjegyet nyomtatni. Soós bevitt egy kis üvegetreche, ott ült a nyomda vezetője, azt mondta, hozzak holnap száz üres kartonlapocskát, kapok száz darab névjegyet. Harmadnap már elővehettem büszkén a névjegyemet; így szólott:

Sz. E.

a Budapesti Napló belső munkatársa

(A regény 2008-ban megjelenik a noran könyvkiadónál.)